

A projekt lezárultával az ingyenes dokumentumellátást 2000 októberében az egész orvostudományi karra kiterjesztették. Ehhez meg kellett változtatni a használói nyilvántartást és az elszámolási rendszert. Mindenesetre három héttel a bevezetés után már 300-an vetették fel magukat a listára, s 200 megrendelést adtak le.

A problémát voltaképpen nem a folyóiratának emelkedése, a csökkenő beszerzési keret vagy a hozzáférés-tulajdonlás dilemmája jelenti, hanem a könyvtárosok hiányzó képzelőereje és kreativitása. Kizárólag a folyóirat az, amit a használók kívánnak? A vizsgálatok szerint nem. Amire szükségük

van, az az információ és tudás a megfelelő helyen és a megfelelő időben. Alig tudunk valamit az egészségügyi dolgozók információs szükségleteiről. Meddig lesz még a központi feladatunk a folyóiratokkal és könyvekkel való proaktív ellátás? 10, 20, 50 évig? S utána? Van, aki szerint az információ korát nem fogják túlélni a közvetítés filozófiájára alapozott intézmények.

/OBST, Oliver: Access versus Ownership – subito kostenfrei für Endnutzer. = Bibliotheksdienst, 34. köt. 12. sz. 2000. p. 1967–1989./

(Papp István)

A moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ múltja és jövője

Az NTMIK-et 1969. február 27-én alapították a Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtás Tanácsában egyesült államok. Az első húsz év fő feladatai a következők voltak: a tagállamok tudományos-műszaki információkkal való ellátása egy *Nemzetközi tudományos és Műszaki Információs Rendszer* keretében, vezetési információk nyújtása, információs eszközök kidolgozása és működtetése, elméleti és gyakorlati kutatások folytatása, a tagállamok támogatása tudományos-műszaki információs rendszerek kiépítésében, az információs szakemberek továbbképzése. A legfontosabb feladatnak az automatizálás minősült. 1971-ben megindult a szakmai és dokumentumorientált információs rendszerek kialakítása. Súlypontnak minősült a használói programcsomagok kidolgozása is; ez a Robotron cég (NDK) SOPS AIDOS terméke alapján történt.

Az 1980-as évek elején már működött az NTMIR egységes, decentralizált hálózata. A 80-as évek végén 4,5 millió bibliográfiai egységhez lehetett hozzáférni a rendszerben. 1990-ben a tagállamok listája: Bulgária, Magyarország, Vietnam, NDK, Észak-Korea, Kuba, Mongólia, Lengyelország, Románia, Szovjetunió, Csehszlovákia.

A 80-as évek végén, a 90-es évek elején új szakasz kezdődött az NTMIK életében a KGST-államokban lezajlott belpolitikai, társadalmi és gazdasági változások következtében. Az információs tevékenységet korábban állami forrásokból finanszírozták, az információt nem tekintették árnak. A 80-as évek végén gazdasági kényszerből a KGST-tagállamok többsége megszüntette anyagi támogatását.

1990 decemberében mélyreható változások következtek be az NTMIK munkájában. Fő feladatainak egyike – a használók ellátása teljes és kiértékelt információkkal időben és gazdaságosan – változatlan maradt. Ebből következően új kapcsolatokat kellett kiépíteni a tudományos és gazdasági információs szervezetekkel, illetve a régiakat helyreállítani; meg kellett alapozni az együttműködést a FÁK országaival, és segíteni őket a nemzeti információs rendszerek felépítésében és továbbfejlesztésében; információcserét szervezni a bevezetett reformokról és a nemzeti információs politikákról; felvenni a kapcsolatot a nemzetközi szervezetekkel.

Ennek megfelelően átalakították az NTMIK szervezetét, és súlyponti szerepet juttattak olyan szerepeknek, mint pl. számítástechnika, információs szolgáltatások, konferenciák és kiállítások, adatbankok. A szolgáltatásokat a használók szükségleteinek megfelelően építették ki (műszaki újdonságsszolgálat, termékek reklámozása és marketingje, együttműködés az információs termékek fejlesztésében). A munkatársak létszámát megemelték, s bevezették a társult résztvevő státusát, a menedzsmentinformációt az új követelményekhez igazították.

Az NTMIK tagországai 2000. január 1-jével a következők: Magyarország, Grúzia, Sri Lanka, Észak-Korea, Lettország, Mongólia, Fehér-Oroszország, Bulgária, India, Kuba, Moldávia, Lengyelország, Oroszország, Románia, Vietnam, Törökország, Ukrajna, Észtország. A társult résztvevők közötti nemzeti és nemzetközi szervezetek és

társaságok vannak, amelyek részt vesznek a hosszú távú projektekben, s képviselőiket delegálják az NTMIK-be.

Az NTMIK-ben részt vevő partnerek mindenképp információközvetítő szervezetnek tekintik magukat. A kis- és közepes vállalkozásoknak nyújtott információs szolgáltatásokkal kibővült feladatkörbe beletartozik a technológia- és know-how-transzfer is. A társult tagok közreműködésével az NTMIK termelési, kereskedelmi és finanszírozási területen is közvetítői szerepet vállal. A társult tagok földrajzi megoszlása: 62% Európa, 30% Ázsia, 4% Amerika, 4% egyéb.

Az NTMIK évente szemináriumot rendez a közép- és kelet-európai országok tudományos-műszaki információs problémáiról. Megerősítette a nemzetközi információs struktúrához fűződő kapcsolatait is; így például fórumokat és találkozókat szervezett az UNIDO-val együttműködő információs központok számára (pl. 1989-ben „Kelet–Nyugat”, 1999-ben „Európa beszél Európával” címmel).

A menedzsment kiadványokat jelentet meg a tudomány és a kereskedelem témakörében. Az UNIDO és az oroszországi Tudományos Minisztérium támogatásával kezdődött meg különféle adatbázisok felépítése, a külföldi információs központoktól releváns információ beszerzése, a partnerkapcsolatok kiépítése közös vállalkozásokra és technológiatranszferre, képzés és továbbképzés az információközvetítés, a marketing és a technológiatranszfer terén, konzultációs lehetőség biztosítása külkereskedelmi kérdésekben, s jogi tanácsadás ezen a területen. Az NTMIK támogatja az UNIDO-t a tagállamokban rendezett és a technológiatranszferrel foglalkozó fórumok megrendezésében (pl. Vietnamban, Törökországban).

A szerződött felek információellátása érdekében az NTMIK felhasználja az internetet is az STN Internationalal és a DFN-nel, valamint a RELKOM-mal és más szolgáltatókkal együttműködésben. A vezető ipari országok legfontosabb elektronikus információszolgáltatóival kiépítendő kapcsolat érdekében az NTMIK egy sor tudományos és gyakorlati lépést tett. (Így pl. az amerikai, japán és német információforrásokhoz az International Scientific and Technical Information Network – STN – révén férhet hozzá.) Az NTMIK szerverén az orosz és külföldi használók több mint 200 adatbázisban kereshetnek. Az illetékes orosz és német tudományügyi minisztériumok segítségével több regionális hozzáférési központot is létrehozta (pl. Szentpétervár, Tomszk, Krasznodar).

A webtechnológia alkalmazására az NTMIK magas színvonalú, maga fejlesztette információs technológiával rendelkezik. Példaként a szakmai információs és kommunikációs struktúrákat lehet említeni. Ezek segítségével a különböző üzleti területek kérdései válaszolhatók meg. A feladatnak szervezeti, kiadói és a webbel kapcsolatos összetevői vannak (pl. kapcsolat a szerzőkkel, szervezetekkel, vásárlókkal, rendezvények „piacra dobása”, a szakmai kommunikáció és információ fejlesztése). E munka keretében születtek olyan telekommunikációs technológiai kiadványok, mint pl. internet az orosz vállalkozók számára, az orosz CD-ROM piac, tv- és számítógépes képek digitális feldolgozása, az orosz internetcímek listája, a drót nélküli hozzáférés megoldásai.

Jelenleg az NTMIK szolgáltatásainak legfontosabb használói az orosz és külföldi kereskedők és gyártók, továbbá a szoftvercégek, tudományos kutatóintézetek és kisvállalkozók képviselői. A gyártókat konjunkturális, kereskedelmi és gazdasági információkkal látja el, s a vizsgálódások messzemenően tekintetbe veszik az egyes ügyfelek igényeit. A szolgáltatások két nagy csoportra oszthatók: a külföldi piacokra vonatkozó információk (termékszerkezet és méret, a legfontosabb vásárlók, belföldi árak, az orosz export–import, az importtermékek árai, külföldi cégek adatai, tulajdonlasi viszonyok, jogi háttér, pénzügyi információk, hitelképesség stb.) és az üzletembereknek nyújtott „útikalauzok” (az adott ország gazdaságának helyzete, kikötők és vasúti határállomások, adó- és vámtörvények, termékforgalom stb.). Vállalkozik marketingkutatásokra is egyes áruformákat illetően. A nemzetközi információs források közül az NTMIK az UNO, az UNESCO, az IAE, az STN International, a Lexis-Nexis és a Genios adatbankjait használja. Ezen túlmenően kapcsolatokat ápol az ipari és kereskedelmi kamarák, az OECD és a FÁK-államok információs szolgálataival, s az orosz ROSINFORMRESURS-szal és regionális, specializált információs szervekkel.

A partnerekkel való együttműködés egyik fő alapelve, hogy az NTMIK részt vesz a kiválasztott termékek piaci bevezetésében is (a lehetséges vásárlók kiválasztása, megbízhatóságuk megvizsgálása, ajánlatok továbbítása, projektszerződések előkészítése, a szerződések gondozása). Hasonlóképpen együttműködik a feltalálókkal és a technológiatulajdonosokkal is.

A kisvállalatok információellátásában a következő feladatokat vállalja: kapcsolatfelvétel más orszá-

gok kisvállalkozói szervezeteivel, szakosított konferenciák szervezése, speciális információs eszközök előállítás (pl. útikalauz üzletembereknek).

Külföldi partnerekkel együttműködve az NTMIK több mértékadó projektet hajtott végre. A FIZ-Karlsruhéval és a ROSINFORMRESURS-szal együtt képzési központokat állított fel az STN International számára, a német GMD-vel együtt állította össze a kelet-európai és FÁK-beli elektronikus információs szolgáltatások jegyzékét, az angol Water Law Information Services volt a társa az Oroszországban regisztrált jogi személyekről szóló tájékoztató szolgálat felállításában; a piacelemző szakértők jegyzékét is összeállította.

Gyakran fordulnak vásárlók az NTMIK-hez, hogy hozzáférést kapjanak orosz információs szolgáltatásokhoz vagy más ipari ágazatokhoz. Ilyenkor egész szolgáltatáscsomagot ajánlanak fel nekik. Az NTMIK speciális szolgáltatása a FÁK-országok termékeinek megismertetése. Elősegíti az NTMIK-tagországok cégeinek bemutatását a külföldi piacokon, s a külföldi cégek megjelenését Oroszországban.

Az NTMIK és a tagállamok információs központjai közötti gazdasági együttműködés egyre erősödik. Ez ma már kiterjed a társult tagok közül Németországra, Nagy-Britanniára, Írországra, Olaszországra, Kínára, Hollandiára, az USA-ra, Franciaországra, Csehországra stb. Az NTMIK egy projekt elindítását tervezi, amelynek célja, hogy megalapítsa az NTMIK partnereinek és használóinak egyesületét. Ebben az NTMIK szolgáltatásainak fenntartásában és a közös projektekben érdekelt társaságok és magánszemélyek egyaránt részt vehetnek.

A német partnerekkel való együttműködés előkelő helyet foglal el az NTMIK munkájában. 1993-ban szervezte meg a német minisztériumok és szervezetek, valamint az EU-bizottságok képviselőinek látogatását az információs technológia terén való kooperáció előmozdítására. Ennek folyományaként az illetékes német és orosz minisztérium megállapodást írt alá az információ és dokumentáció területén kifejtendő tudományos-technikai együttműködésről. A munka a FIZ Karlsruhe közreműködésével indult meg az NTMIK-ben, s már

1995-ben 27 tanfolyamot tartottak a szakemberek továbbképzésére. 60 orosz szervezetnek nyílt lehetősége arra, hogy az STN adatbankjait használja. 1996-ban német szakemberek segítségével az NTMIK-ben egy webszervert építettek fel, amelynek szervezetéről és működőképességéről a FIZ Chemie Berlin moszkvai kirendeltsége gondoskodik.

Az adatbázisokban való keresést követő másolat-szolgáltatásban a moszkvai Állami Tudományos-Műszaki Könyvtár (GPNTB) és az Állami Orvostudományi Könyvtár, valamint a német hannoveri egyetem Műszaki Könyvtára és a Német Orvostudományi Dokumentációs és Információs Intézet vesz részt.

Mindezek és más közös vállalkozások nyomán az együttműködési megállapodást 1998-ban újabb öt évre meghosszabbították. Ennek alapján az orosz információs központok tanulmányi és demonstrációs célra ingyen használhatják az STN adatbázisokat. Az együttműködést tovább erősítette az illetékes minisztériumok és szervezetek képviselőinek németországi értekezlete 2000 októberében. Egyébként egy 1999 szeptemberében tartott megbeszélésen megállapodtak az Oroszországban működő STN-központok feladatairól, kiadásairól és finanszírozásáról a 2000–2002-es időszakra. A megállapodás keretében az NTMIK folytatta az oroszországi STN-központok marketingtevékenységének és szolgáltatásainak koordinálását. A moszkvai régióban a FIZ Chemie Berlin adatbázisainak prezentációját szervezték meg.

A német és az orosz delegáció továbbá előírnyozta egy elektronikus (digitális) könyvtár felépítését német és orosz szervezetek együttműködésével, különös tekintettel a teljes szövegű dokumentumcserére. A német–orosz együttműködés rövid hét év alatt fontos eredményeket hozott.

JAKOBASVILI, Zurab Andreevič–FREYTAG, Jürgen-ISAIEV, Georgij Nikolaevič–KODOLA, Viktor Efre-movič: Das Moskauer „Internationale Zentrum für wissenschaftliche und technische Information” (IZWTI) in Vergangenheit und Zukunft. = nfd Information Wissenschaft und Praxis, 52. köt. 4. sz. 2001. p. 201–210./

(Papp István)